

ПОЛИЦИЈСКИ ГЛАСНИК

СТРУЧНИ ЛИСТ ЗА СВЕ ПОЛИЦИЈСКЕ РАДЊЕ

„ПОЛИЦИЈСКИ ГЛАСНИК“ излази једанпут недељно. По потреби биће ванредних бројева. Претплата се шаље уредништву у Београду „Краљев трг“ до Управе града Београда, а у унутрашњости код овлашћених скупљача или на пошти. Цена је листу: селима, које улазе у састав општине а која је већ претплаћена, чиновницима, учитељима, званичницима, општинским писарима и осталим званичницима у опште годишње 12, полугодишње 6 динара. Гостионичарима и механицима из унутрашњости годишње 16, полугодишње 8 динара. Жандармима годишње 8, полугодишње 5 динара, ну ови се по овој цени могу претплатити само преко својих командира полицијских односно пограничних одреда. Надлештвима у опште 20 динара на годину. За иностранство: годишње 24, полугодишње 15 динара. Поједини бројеви „Полицијског Гласника“ не продају се. Рукописи не враћају се.

САСЛУШАВАЊЕ

(СВРШЕТАК)

(14)

Саслушавање окривљених

У погледу саслушавања окривљенога, најтеже иследникове дужности, можемо скренути пажњу само на неколико тачака. Ко је познавалац људи, ко има добро памћење и присебност, ко врши дужност с вољом и ревностно, бојажљиво се придржава закона и у окривљеном гледа увек свог палог или невинно осумњиченог брата, добро ће га саслушати. Кома недостојаје ма и једна од тих особина, тај неће никад ништа учинити.

Али још нешто друго мора иследник имати у виду, нешто што не сме никад занемаривати.

Пре свега иследник треба да педантно љуби истину. До душе само се по себи разуме, да поштен човек треба да говори истину, али иследник долази доста пута у искушење, да исказе сведока, какво мишљење или неки акт, саопштавајући их окривљеном, малчицу нешто измени, да би окривљеног тиме довео до признања; у таквим приликама иследник се прави као да зна нешто што не зна или у чему није поуздан, или нешто тврди, што не сме тврдити.

Али како се све то свети! Како се зебе, да се лаж не би сазнала; какав стид од окривљенога, ако он у неистину не верује, па онда каква грижа савести целог века! Она мала „некоректност“, како то ми у тренутку замишљамо, у току времена постаје у успомени нечасном лажу, дејство, које је можда сасвим изостало, постаје недозвољеним путем постигнути успех, несумњиви кривац постаје невиво осуђеним! Да Бог сачува свакога од таквих прекора! — Исто тако потребан је бестрасан мир. Ко њега изгуби, пада под власт окривљенога, који је, будући паметнији од иследника, остао потпуно миран, па шта више као добар рачунџија иследника је намерно довео у узбуђење, да би дошао до повољнијег положаја. Има прилика кад није лако сачувати мир: кад је злочин такав, да је оправдано гнушање и гнев, кад окривљени сувише дрско пориче, кад намерно неће да остане при ствари, кад неће да разуме и говори бесмислице; па ипак поред свега тога иследник не сме никад заборавити, да врши своју дужност и да му његова дужност не допушта, да га окривљени надмудри. Ако увек има пред очима „ја не смем“, тада марљив иследник неће се дати завести ни онда, ако је узбудљив човек.

Извесно је такође да је пропао и сваки онај иследник, који се боји свог окривљенога. До душе то је доста тешко не бојати се кад је човек бојажљив — али, као што смо већ споменули, ко није храбар и одважан, није за иследника. Онај, ко је по природи бојажљив, стрепи и дрхће само ако га кривац погледа оштро избеченим очима.

Нисам рад примити на себе одговорност, да сваком одлучно саветујем, да се никад не служи заштитним средствима против окривљених (окови, стражари при саслушавању и т. д.); нека сваки ради како зна, али моје је лично мишљење, да су такве бојази излишне. Како бедно и жалосно мора све то изгледати притворенику, кад дође окован у иследникову канцеларију, кад га праги стража, или кад само примети, да су пре његовог доласка склоњене маказе, ножеви, тешке мастионице

и слична опасна оруђа, која би он можда могао зграбити и иследника ударити, кад се иследник држи у присточној даљини и одмах употребљава блажи тон чим притвореник почне говорити гласније или стегне песнице; такав иследник зацело му не умпонује и он никад неће допустити да га овај убеди.

Па нека су учињене све мере, нека је притвореник чак затворен у кавез, ако је он нешто наурио да учини, учиниће то у свима околностима. Али он не чини ништа. Случајеви, у којима је притвореник напао иследника, тако су ретки, као што је велика реткост да је кога убио метеор, а ако је некога иследника нападао притвореник, томе је извесно крив сам иследник.

Најбоља су заштитна средства за иследника: потпун мир, опрезност и праведно, човечје поступање. До душе дешава се да иследник има пред собом злих притвореника, на које треба припазити. У таквом случају ваља се навићи, да се такав човек ни у ком случају ни за трен ока не испушта из очију, да се прати сваки његов поглед, сваки покрет. За тим кад имамо неку сумњиву индивиду-у никад не треба да седимо: сваки напад, свака одбрана предузима се стојећи, и кад се одиста деси какав напад, човеку је потребно толико времена док скочи и намести се, да знатно изостаје. Ако притвореник седи, а седи мора, а иследник стоји, то је иследник у много подеснијем положају.

За тим треба стајати што ближе крај притвореника. Тада ћемо га увек моћи боље посматрати. Увек га треба добро гледати, те ће га тако проћи воља, да што покушава. Напоследку иследник је тако у положају, да притвореника увек дочена пре но што би он могао њега да ухвати.

У осталом овде је реч само о прибојавању. Ја сам саслушао стотинама притвореника, и никад нисам имао прилике, да је ма и један покушао, да што против мене учини. Ја бих могао замислити врло мало случајева, у којима би такав атентат имао смисла. Такав случај би н. пр. могао бити, кад би у неком малом суду, где у ходнику нема страже нити вратара, притвореник покушао доћи до прилике да утекне. Кад у таквом случају иследник не би имао протоколите за неко кратко време и кад би био нешто удубљен у акта и не би пазео на притвореника, а овај би имао оружје, могао би иследника да убије и да тако побегне, али ту је толико пута поновљено оно „кад би“, да је просто немогућно, да би се такав случај могао десити.

Други један случај, кад би притвореник могао напасти иследника, могао би се десити, кад би се овај према њему понашао неправедно, бесно, сурово и подругливо, те би га тиме разгневио. Не треба држати, да ту може бити и неког неспоразума да притвореник може само мислити, да се с њим поступа неправедно, ма да у ствари није тако. То се не дешава. Окривљени, па ма ком сталежу он припадао, осећа сасвим правилно и као какво дете, да ли се с њим поступа неправедно или само озбиљно и строго; против таквог иследника неће он никад дићи руку, јер и најпоқваренији човек нема ништа против тога, кад опази, да иследник ревностно врши своју дужност, те и највећа строгост не осећа се тако тешко, кад притвореник види, да му иследник показује човечанску благонаклоност и да се труди да га не само не терети, где је могућно, већ да такође ревностно знаје оно, што би доказало његову невиност или учинило да његова кривица буде мање кажњива.

Техника саслушавања захтева пре свега, да се човек похвати и схвати. Кад се у неком протоколу саслушавања напо-слетку додирује ранији живот окривљенога, онда се од целога вођења истраге не може ништа очекивати, јер иследник се није хтео ни мало потрудити, да позна окривљенога пре но што пређе на сам посао, а кад то није учинио, значи да није учинио ово што је најважније... А ако у почетку протокола наиђемо на брижљиво саслушани „ранији живот“, значи да је цела истрага вођена бар брижљиво и паметно.

Кад тачно сазнамо ранији живот, онда пре свега гледамо да докучимо, каквог човека имамо пред собом. У оваквим приликама можемо се распитивати о многим којечему, што не задире у ствар, али што доста јасно илуструје живот окривљенога. По правилу притвореник у оваквим случајевима говори већином истину, али ако то не чини, тако бар сазнајемо, на какав начин обично лаже. За тим лаж се у причању ранијег живота ускоро прозре. Иследник мимогред чини мале прибелешке, утврђује извесне границе времена, за тим доцније удешава да притвореник ствар поново прича, те примећује противуречности и немогућности. Кад се све то открије окривљеном и тако му се докаже, да се нерадо прима лаж, то га може довести, да се окане својих лагарија и да покајнички све призна.

Иследнику је дужност, да окривљеном олакша признање. По мом убеђењу, он му тиме чини добротичство, јер признање је олакшица за окривљеног.

Директно захтевати, да неко суровим речма призна своје доста пута ужасно дело, или је сурово или психолошки неправилно; ко је имао посла с многим људима дубље природе, знаће врло добро, како се они јако плаше, да чак и онда, пошто су дело већ потпуно признали, употребе прави израз. Чак и реч „украо“ не изговарају боље природе, и управо значајно је, колика се многобројна описивања употребљавају, да се не би морала изговарати реч „убио“. Има људи, који тешко могу наћи израз, и према томе иследнику је дужност, да им у томе олакша. За тим иследник мора бити стрпељив и очекивати подесан тренутак, кад је кривцу лакше, да дело призна. Има кривца, који дело признају до извесних граница, а даље неће да би сачували неког друга или себе од веће казне.

По неки пут и у најпокаренијим створењима има по која искра поштења, коју иследник ваља да гледа да докучи, ако хоће да о ствари правилно суди. Јер тежња, да се ствар не представља гором но што је, има доста сличности с тежњом да се пориче што је за порицање. Бити на чисто шта је истинито, а шта није, моћи ће се само онда, ако се у току саслушавања толико упозна човеков карактер, да се може видети, какве тежње да му се припишу.

У опште иследник ваља да се труди, да што је могуће тачније проучи притвореника, дело и друге потребне околности, јер никад не губи иследник ауторитет код окривљеног, као кад покаже ма и најмање, можда сасвим незначајно незнање у ствари. Опazi ли окривљени ма какву празнину у саслушању, ма какво погрешно схватање, ма какво незнање иследниково, он се иза тога ушанчи, и тада га не може одатле избити никакав труд, никакво оштроумље.

Х. Гр.

ОПШТИНСКИ ПОСЛОВИ

Од једног општинског писара добили смо овакву једну истуну радњу.

Н. Н. из Н., тужио је код суда општин. Н. Н. из истог села, зато што му је на самовласан начин обрао род са једне његове крушке. Чињеним извиђањем утврђени су наводи тужиоца, а вештачком оценом оцењен је обрати род 45 динара. Суд општински подвео је дело под § 375 а. казненог закона, и казнио туженог са три дана затвора, и осудио да плати тужиоцу 45 дин. за обрати род.

Но по жалби осуђеног надзорна власт уништила је пресуду општинског суда, а за разлог наводи ове побуде:

„По § 375 а. каз. закона општински суд надлежан је да суди оне спорове чија вредност не износи више од сто гроша пореских. А како је у овом случају обрати плод оцењен 45 динара, то за суђење овог дела надлежан је првостепени суд, а не општински.“ Па зато је поменуто пресуду уништила.

У 1 тач. § 375 а. прописана је казна за свакога који какво приватно или општинско добро поквари или разбије, ако не би штета износила више од сто гроша пореских, у ком би случају дело у други вид кривице прелазило. Но § 375 а. поменутог закона има са сваког друга својства; овде је прописана казна, но шта више на суду сам је признао да је крушку обрао, но се брани тиме, — што наводи да је имао неко право. Према томе моје је мишљење: да је решење надзорне власти погрешно, и да је тужилац доведен у такву неприлику, да и кад би према примедбама надзорне власти подигао тужбу код првостепеног суда, и тамо би се ненадлежном суду обратио и био одбивен.

Молио је уредништво за његово објашњење, као и то: шта има чинити тужилац у овом случају ако је решење надзорне среске власти погрешно и противзаконно.

Ево нашег мишљења и одговора. § 375 крив. закона означава је надлежност општинских судова за оваква иступна дела, он им је одредио надлежност за вредност од 100 гроша пореских, што износи суму од четрдесет динара. Но како овај законски пропис није ни у једној својој тачци обухватио и овакав род кривице, то га је законодавац допунио § 375 а, нигде не наводећи надлежност по вредности, онда дела самовлашћа који је у овој допуни изложио, према чему значи, да је остао при истој вредности и у овим даним случајевима. Дакле и ово самовлашће суде општински судови ако им вредност није прешла 100 гроша пореских, према чему је надзорна полициска власт правилно поступила, када је пресуду општ. суда поништила. За ово дело надлежан је првостепени суд и он не би могао тужиоце одбити, са тражењем као неумесним и ненадлежном суду поднешеним.

* * *

Један општински писар послао нам је овакву судску радњу са молбом за наше мишљење.

Ружа, жена Јоксима Унгурјана дугује каси општине те-киске по облигацији од 26 октобра 1871. године главног дуга 200 динара, и неплаћени интерес од 1 јануара 1890 године, јер је припадајући интерес до 1 јануара 1890 год. све уредно плаћала.

Кад је пуномоћник ове општине тужио Ружу као дужника, она је се позвала на застарелост наводећи да је од дана издане облигације протекло више од 24 године, и по пропису § 928 ж. грађанског закона иста је облигација застарела, док међу тим пуномоћник тужилачке стране наводи да је по истој облигацији отплаћиван интерес до 1 јануара 1890 год. и према томе није застарело потраживање.

Суд надлежне општине за пресуђење, осудио је Ружу на плаћање, али по изјављеној жалби осуђене Руже првостепени суд поништио је пресуду оглашујући као застарелу облигацију не рачунајући давате отплате интереса.

По другом истом сличном потраживању исте општине од другог дужника, кад је суд општински одбио тужилачку страну од потраживања као застарелог, онда је на жалбу тужилачке стране други разматрајући судија у првостепеном суду поништио пресуду наводећи да потраживање није застарело, и ако је од дана издане облигације протекло 24 године, и према томе она је облигација употребљавана.

Код оваква два једнообразна дуга постоје две различите одлуке, с тога учтиво моли уредништво да одговори, прекида ли ће застарелост датом одплатом интереса или не.

Наш је одговор на ово питање, да овакви дугови не застаревају ни после 24 године а то с тога што пропис § 928 грађ. закона гласи:

„Облигациони дуг и право, по коме ко може тражити годишње доходе, уживање или услуге застарева, ако се за 24 година не употребљава, ма да је и у јавне књиге заведено и обезбеђено“ (§ 947. грађ. зак.)

Међу тим § 947 грађ. закона гласи:

„Тако исто онај који би какву обвезу на свом добру имао, па би време застарелости прошло, може захтевати, да се иста са његових добара скине и из књиге баштинске ишпише.“

Шта је законодавац, овим законским прописима хтео очевидно је. Значи да ако поверилац за 24 године своје право не употребљава, онда дужник има права да се застарелосту користи, а када га употребљава, на тај начин, што дужника

чека, само му редовно интерес наплаћује, који му дужник сам војно плаћа, онда значи да се уговор о зајму по овој првобитној исправи непрестано продужава и она увек има своју вредност за целокупну наплату, када год то поверилац за нужно нађе да на даље свога дужника неће да чека.

Дакле прво решење судије првостепеног суда по нашем мишљењу неправилно је а друго је правилно и на закону основано.

ГРОЗНА ОСВЕТА

(ИСТИНИТИ ДОГАЂАЈ)

— Заре —

(3)

(СВРШЕТАК)

За то му и не би лако, кад поче казивати претњу Миленкову.

И иначе потрешени старац, када чу поруку Миленкову, пребледе, и уплашено нагло устаде са столице, па стаде према кмету, поче дрхтати, учини му се да наста мрак, а за тим се поче окретати кмет, канцеларија па и он сам, поведе се као пијан и опружи руку, те напипа столицу па се сруши на њу, а из очију му грунуше сузе, и поче јецати. Није могао ни реч да прослови.

У канцеларији владаше нема тишина, прекидана јецањем Гвозденовим. А кмет Тома, та добра душа, гледаше нетремимице ојађеног старца, немајући речи да га теши.

— И оће, поче кроз плач Гвозден. Знам их, кадри су зло да учине, упропастиће ме тешко мени! рече доста гласно, па се силно заплака.

Кмету би тешко да слуша даље јадиковање Гвозденово.

— Умири се, човече, рече он. Неће ваљда смети толико да забразде. А напоследку покушају претњом, да их од тога одвратим.

Гвозден утирући сузне очи, устаде и приђе кмету.

— Томо, пријатељу мој, поче старац слабим, молећим гласом, молим те к'о Бог што се моли, помози у овој невољи. Уверен сам да ћеш се заузети. Зовни пустахију. Понуди му да платим колико је право, не, колико хоће; платићу без речи. Неће ли новац, даћу му пола стада, не, цело ако хоће. Та за његова два шиљезета ваљда ће залећи толико. Ако му је и то мало, повратићу му и онај његов плац, који сам купио, даћу му без пет пара, не тражим да ми врати новац, колико сам платио, само нека ми сина остави, нека ми у зеницу не дира; јер за мене онда нема живота. Веруј ми као брату, да је Станоје невин у овој ствари; Бог ми је сведок!

После тренутног ћутања, продужи: — Кад би знао ко је то учинио, тражио бих га, нашао бих га да се и под земљу сакрије, па бих се ја с њиме разрачунао. Зар због једног поквареног човека, син да ми страда, кућа да ми се затре? заврши Гвозден и ућута.

Поново наста ћутање, које најзад прекиде кмет.

— Ваљда неће смети толико да се забораве.

— Смеће, упаде Гвозден, знам их, врло их добро знам. Неумољиви су, без срца, без човечанског милосрђа, те су кадри све учинити да ме унесреће.

— Ја те молим, поче даље Гвозден, заузми се. Зовни га и испоручи му све. Зар ће пристати, одустаће ваљда од тог злог намишљаја, те ако дадне Бог, да се тргне, да ме спасе беде, иначе зло по мене. Збогом! рече он, и поздрави се с кметом, па пође кући препуњен туге и јада.

Кмет га испрати до врата, дајући му реч, да ће све могуће силе употребити, те да одврати Миленка од намере.

Миленко чим уђе у двориште упита за Станка. Рекоше му да је у подруму и он оде тамо. Станко беше заузет послом око буради.

— Зар тако брзо? упита изненађено, кад угледа Миленка.

— Морао сам, рече Миленко, па му одмах показа обе главе јагњеће.

Станко се узбесекну, узе пружене му главе и поче их загледати, за тим погледа Миленка, очекујући да му овај разјасни, јер му све беше загонетно.

— Шта гледаш? упита Миленко, зар се не досећаш јаду; зар не видиш Бог те не видео како смо настрадали, или си то-

лико обневидео, па не можеш да познаш главе наших шиљезади.

Станко је одмах почело слутити да има нешто, чим му Миленко даде обе главе, а кад чу у чему је ствар, њега обузе дрхтавица:

— Ово су наша шиљезад заклана, дрхћући поче говорити. Ко ли их закла? Реци, чујеш ли реци? Из свег гласа поче викати, па и не сачекав шта ће Миленко рећи, јурну; али га Миленко задржа.

— Еј, стани! викну он. Не буди жустар. И сам сам тако, па увидех, да неће бити најбоље, с тога сам се тргао. Уверен сам да погађаш, ко је то могао учинити. Ниси погрешно. Он је. Јагањци и имање наше, морају бити освећени. Ја сам о томе добро промислио и то мора бити. Али како ћемо то извршити, о томе ћемо тек да доконамо. Напоследку, ти си ми као старијем увек давао прву реч, мислим да ми ни сада нећеш забранити. Ја се надам. Дакле седимо, па да се посаветујемо, шта нам ваља чинити.

Миленко је са Станком управљао како је хтео. Ма како било, само ако је Миленко казао да тако треба бити, Станко је без поговора слушао. Знао је Миленко колики утицај на Станка има, па за то је са сигурношћу рачунао на свој успех.

Седоше обоје на једну клупицу и почеше се шапатам саветовати. У подруму су прилично дуго остали.

Тек што из подрума изађоше а бћну пред њих пандур Мића.

— Миленко! Послао ме, вели, кмет Тома и поручио ти да одмах дођеш. Има рече нешто важно с тобом да говори.

— 'ајд ти напред, сад ћу ја! рече Миленко и Мића оде.

Кад се Мића удали, Миленко Станку шапатам примети, због чега га кмет зове.

— Ако је за то, рече гласно Станко, ни по што немој пристајати на споразум, па ма какав да је; јер је ово превршило сваку меру. Мислим да требаш и мене по који пут да послушаш, примети он.

— Не брини, одговори Миленко, и оде судници.

Кмет Тома не хте одмах говорита о ономе, што му је Гвозден поручио, него поче издаје.

Миленко је пажљиво слушао кметов говор, али кад му кмет каза све, шта је Гвозден давао, да Миленко одустане од намере, овај дрско рече:

-- То баш ништа не вреди.

Кмет се нађе увређен овако дрским одговором и за мало што није плануо, али се уздржа, јер беше намеран лепим начином да умири завађене.

— Како можеш рећи, да ништа не вреди, поче кмет. Дозволићеш ваљда, да сам ја по годинама старији од тебе, па требаш да послушаш. Ја сам рад — као твој пријатељ то ти говорим — да се све ово сврши мирним путем, на леп начин. Не вреди терати у крајност, јер ће напоследку испасти горе, него што и замишљаш и ти, и онај твој шурак. Ама знам као што је два и два четири, да сте ви наумили да се осветите Гвоздену више због оног плаца, него ли због шиљезади. Али тако је то, кад ви не дате да вам се све каже. Не знам на чисто шта је, али веруј ми, изгледа ми, да ви мислите е сте најпааметнији, па не дате да вам се докаже...

— Немој ме прекидати, рече љутито кмет Тома, па настави даље:

— Звао сам Гвоздена и казао му твоју поруку. Он је плакао као киша. Ти, човече, без осећања, требао си да будеш у прикрајку негде, овде у близини, па да видиш јадиковање једног старог, једног седог човека, који би ти могао бити отац. Зашта! Ни за шта! Само за то, што се теби наспело да сумњаш на његову кућу. И тај старац, та добра душа, кад је чуо твоју претњу, жртвовао је не пола стада, него цело, за цигло два шиљезета, па и имање је казао да ти врати, само ако ти пристанеш, и то без пет пара, само да му сина оставиш на миру,

— Ништа не тражим. Милостињу нећу, одговори одсечно Миленко и не даде кмету да заврши започети говор. Тражим моју шиљезад, да ми их поврати живе, настави он даље. Само ћу тако пристати. Шта ће ми његово стадо! Шта ће ми сад и онај плац! Сад се сетим. А кад беше лицитација сећа ли се шта је говорио! Пребацивао ми што нисам платио порезу. Ја како! Он је можда заборавио, али ја нисам. Ви'ш, кмете, ево ми се овде попео, рече Миленко ударајући се по темену, и до-

шло је до краја, време је да се разрачунамо. Ја хоћу да се осветим...

— Човече! прекиде га љутито кмет. Јеси ли поманиао, кад тако можеш говорити! Знаш ли где ће те одвести ако оствариш претњу? На смрт, за колац, па зар то хоћеш?

Кмет се налао да ће ове речи учинити велики утисак на Миленка, али како се изненади, кад овај спокојно рече:

— Не марим за живот. Увређен сам, и жеља ми је да се осветим. Ти ме, кмете, врло добро знаш, и онда зашто трошиш речи забављава. Како ми се чини, још мало па ћеш почети да их правдаш, како они нису криви и шта ти ја знам. За то збогом! Нисам рад и с тобом да дођем у опреку, па и не чекајући шта ће кмет рећи, оде.

Прође скоро месец дана, а ништа се не догоди. Чича Гвозден беше дану слободније душом, мислио је, да је Миленко размислио о самој ствари мало боље, па кад је видео какве га последице могу снаћи, да је одустао од намере. Тако је он премисљао.

Али Миленко и Станко не. Мржња је сваки даном све већа бивала, а жеђ се за осветом није гасила. Они су вребали згодан моменат, али никако да улуче прилику. Дању нису могли, а Станоје је ноћивао у селу.

Но наскоро им се даде прилика, да своју претњу остваре. Једно по подне нагомилаше се сури облаци. Дуну испрва јака олујина, која поче носити све што је могла дићи, а густа прашина као и облаци прекрилише село. За овим отпоче учестано севање муња и јака грмљавина од које се земља тресла. Све живо пожуре да нађе склоништа. Чобани који беху растуруни по планини, пожуреше колебама, јер киша отпоче падати пљуском.

Док Станоје отрча на салаш, беше скроз мокар. Пошто затвори овце у тор, уђе у колебу, где запали ватру и седе крај огњишта да се суши.

За мало па наста помрчина, да се прст пред оком није могао видети.

Грмљавина за грмљавином проламаше се кроз врлетне стене, а пљусак праћен олујином хучаше некако страховито у пустој планини, те и сама ноћ поста страшнијом.

И кроз ту непогоду, по тој се мрачној ноћи, две људске прилике прикрадаху колеби, где је Станоје био.

Учестано севање муња осветљаваше им пут, да се не би сурвали у који амбис или поток, којима је бујица бесно јурила.

— И велиш није отишао кући? упита један од њих, а рапави глас одговори:

— Од како се вратио с овцама с паше, није изаш'о из колебе.

Дођоше до колебе и кроз пукотине спазеше Станоја, који је седео крај ватре и дремао.

Без икаквог размишљања, један од њих закуца на врата.

Дечко се прену и ослушну. Лупа се понови, само сад мало јача.

Не сумњајући ни у шта, Станоје приђе вратима и отвори их, али се уплашен трже, кад на праг стадоше Миленко и Станко. Обоје су имали по један велики нож за појасом а Миленко и секиру, која му је висила преко руке.

Станоје се толико беше уплашио, да није умео ни речи прословити, већ оста као укопан.

— Јеси ли сам? упита Станко. Али не доби одговора, јер Миленко додаде:

— С'ам не с'ам, све једно. Ајде, полази! заповеди оштро, па се измаче у страну, правећи место да дечко прође.

Али Станоје се не помаче.

— Шта чекаш? дрекну Миленко и пресече дечка љути- тим погледом, да овај уплашено клече и поче молити.

— Шта хоћете? упита Станоје молећим гласом. Ово је наша колеба, па што ме терате? Ја нећу да идем...

— Шта?... Нећеш!... цикну Миленко и јурну дечку, па га повуче силно; али се Станоје одупре. Али кад и Станко притрча, дечко виде да ће бити савладан, па поче запомагати.

— Запомажеш! Је ли? Али све бадава. Нема ко да те спасе, говорио је Миленко, и силом изгураше дечка напоље, па га онако малаксала поведоше између себе, не обзирући се што их ветар с кишом шибаше по лицу, нити обрађаше пажњу на потоке и јаркове испуњене бујицом, у које су могли свакога тренутка упасти.

Дечко се и путем отимаше, па кад виде да нема помоћи, покуша и последње средство, те поче да запомаже за помоћ, али се глас његов губио у овој страшној ноћи.

Дођоше до путање која води у село.

Даље нису смели, јер још неколико корачаји и сурвали би се у провалију. Зауоставише се.

У тренутку Станоје би оборен и чврсто стегнут за ноге и руке, које Станко држаше не дајући му да мрдне.

Миленко извади свој велики нож и клече више главе дечкове.

Станоје покуша још неколико очајних напора, да би се ослободио смрти; али узалуд. А кад једна вијугава муња сену и обасја цео простор где ово троје беху, и гром удари у један стотетњи раст, који се преполовљен извали на земљу па све то би пропраћено грмљавином и фијукањем ветра кроз врлетну планину, носећи собом и последње јауке Станојеве далеко, далеко, Миленков се нож белесну и зари у врат дечков, чија се глава откотрља недалеко од умирућег тела.

* * *

И Миленко и Станко стрељани су.

Гвозденов син освећен је.

УВИЦА ЛЕПЕ ЖЕНЕ

(БОЖИЋНА ПРИПОВЕТКА)

— Заре —

Одговарао је и осуђен био на робију због једног злочина. У томе времену био је малолетан. Кад га пустише у слободу, не хте се враћати у родно место, зазорно му беше, а и где би, кад никог свога није имао! Знао је по мало столарски занат, који беше за време издржавања осуде научио и он пође насумце из места у место. Навршила се година дана од како је пуштен у слободу, непрестано тумара, а нигде да се скрси, да стално остане. Једне летње вечери за ноћи у варош Б.*. Сутра дан пође по њој, е да би ли нашао посла, а после пуног сата, већ је у велико радио у једној столарској радионици.

Звао се Петар. Био је леполик, примамљив, умео је некако сваког за себе да придобије. Одмах од првих дана заволеше га сви у радионици, а мајстор понајвише. Петру је то годило, па се све више трудио свима да угове. Омили му Б.*., и не помишљаше више на одлазак, те одлучи да ту стално остане.

Нико и не распитиваше за његову прошлост. Одавно је већ занат изучио и испите положио, а еснаф га и за мајстора признао, те га сваки познаваше као доброг и ваљаног мајстора. Отворио је самосталну радионицу, па се ускоро и ожени Милицом, скромном девојком из сиротињске куће. Никакав му мираз не беше донела, али по смрти њене матери — јер оца не беше запамтила, остаде им кућица у којој су још од дана венчања становали. Одмах друге године добише и принову — кћер. А занат је по мало доносио, да се могло спокојно живети, и они су били задовољни.

Навршило се скоро петнаест година од како се у Б.*. настанио, а његов скромни живот не би ничим помућен.

Ђерчица му већ и у школу пошла, у другом је разреду, а млађа тек одбијена и проходала.

У суседству је становао чувени газда Јоле. Ко није познавао њега! Ако је говор о кући, најлепша је газда Јолетова; о намештају, његов; о лепој жени, газда Јолетова Ружа; о реткој брачној срећи и животу, опет његовој, просто срећан, богат, здрав, све, просто све.

А и јесте Ружа лепа била, очи да не одвојиш, па умешна, па слаткоречива, па кад те погледа оним као зифт прним очима, она те чисто прострели и издигне високо, високо, мислиш ниси ни на небу, ни на земљи. Била је сиротних родитеља кћи, али часна и поштена и, што је главно, племенита срца и раденица у кући. Па како газда Јоле није ни жудео за богатством — јер га је имао, то је тражио Ружу, па је и добио.

У кући су становали само њих двоје. Чак доле, у дну пространог дворишта, становали су млађи...

Из страсне љубави, коју осећаше према лепој Ружи, у газда Јолету се поче порађати љубомора, она страшна и опака љубомора, од које живота нема. Сваки поглед другог човека на Ружу, био је права оштра стрела, која се дубоко забадала у срце његово. А кад би улицама с њом руку под руку, пролазио, ојда сви упрти погледи на њу, они страсни, жудећи погледи стварали су у души му прави оркан љубоморе. Јер, он је умео да чита те страсне погледе, док је се она смећећи клањала и отпоздрављала познанике његове.

Једне вечери позва их пријатељ Сима на вечеру приликом крсног имена. Беше пуно гостију. Као увек и те вечери после закуске наста игранка и забава. Између осталих гостију био је и један странац — даљни рођак Симе домаћина, година одирилик газда Јолетових, не баш лепа, али симпатична појава. Он се Ружи поче удварати, а њој је то ласкало, па јој дође воља, да се с њиме забавља. На мужа почеше бацаше миле погледе, не прекидајући разговор са рођаком домаћиним. Отпоче и игранка. Како за време разговора, тако и у игранци Ружа и странац једно до другог. Све то беше врло добро уочио газда Јоле, који је седео у близини зачеља, са осталим трговцима, па му би криво, а љубомора узме већег маха. Поста нервозан. Час по час устајао би, изашао би да се прохода по осталим просторијама и опет се враћао и седао за сто. Даље није могао. Уздржавао се још неко време, па поче страховати да ће стрпљењу доћи крај, и даде Ружи очима знак. Она га разумела и устаде. Странац је задржаваше, али му Ружа објасни узрок, да је муж зове и он се, изјављујући неутешност за тако брзи растајак, љубазно, али снуђдено опрости. Ово не би неопажено за газда Јолета, који у том тренутку приђе, па пружи руку странцу у знак поздрава.

Домаћинима не би право тај тако рани одлазак, а Сима поче и пребацивати:

— Ти, ти газда Јоле, говорио је он смећећи се, свему си сам крив, јер се теби жури. А кад беше нежењен, тај се требао родити, ко би те могао наморати да идеш...

— Мора се, пријатељ Симо, правдао се Јоле, сутра ме посао у дућану очекује, као за пакост наредио сам момцима...

— Верујте жао нам је што тако рано идете, прекиде га домаћица. Али опет зато хвала на посети, немојте чекати да се зовете, него дођите! чуло се са обе стране и домаћини се вратеше међу заостале госте.

Одмакоше се попрлично, а ни једно да проговори. Газда Јоле не беше се утишао, непрестано се двоумио: да ли да јој пребаци због малопређашњице, што је забављајући се са странцем запоставила њега — као њеног „мужа“. Али се пресети и нађе за боље да оћути. Ружа паде у очи што не иду под руку; та до сад су увек само тако ишли.

— Јоле, мој добри Јоле, говораше она мазећи се, што си се ућутао? па му се приближи.

Али он ништа не одговори. Хтеде у један мах, али се уздржа, јер је страховао изрећи ће се, опазиће да је љубоморан, насмејаће се његовој будалаштини и онда шта је урадио!...

Ућоше у собу. Ружа се поче раскомоћивати, па поведе разговор.

— Замисли само, рече она, онај странац... Али кад погледа мужа, кад му угледа оно страшно бледо лице са разрогаченим очима, реч јој застаде у грлу, уплаши се и не могаше реч да прослови.

— Странац, прошапута Јоле, па шта је даље било, говори, што ћутиш, шапутао је он приближив јој се сасвим близу. Ружа је зарепашћено ћутала и гледала његове страховито избечене очи,

Он је ухвати за руке.

— Говори!... дрекну заповеднички, па је ухвати за гушу и поче трести.

— Нећеш!... Је ли, нећеш!... викао је поамно, стежући је све више.

Он беше чисто ван себе. Не осећаше да му се прсти све више угибају у нежни врат њен, него је и даље стезао, а кад поче попуштати, под руком осећаше неку млитавост, и кад је отпусти, Ружа паде без гласа; а очи њене, које су до мало пре гледале молећиво, сада изгледаху страшне, много страшне.

Он виде шта је урадио. То га освети и јачући паде преко мртвог тела. Поче је звати именом, тепаше јој, дизаше

јој главу и стаде љубити, покушавши да усправи млитаво тело, али је после неколико узалудних покушаја заједно с њом падао о тле; осети сву тежину греха и поче чупати косу своју, јачући промукло и ударајући главом о патос, па најзад уморен, клону и седе крај ње. Моћ му се одузе и сузе исцрпеше те немо посматраше мртво тело, тужно јачући. Већ је по часа од како седи. Одједном му сену срећна мисао. Могао би се спасти. И он се тога поче хватати као давленик за сламку, план би убрзо готов и он се даде на посао.

— А што и не би, мрморио је он. Ко може посумњати. Цело ће Б**, посведочити, да смо се лепо слагали... Говорећи тако, поче скидати тепелук; али је ишло потеже, а за то се нема времена, и он поче грозничаво вући, скидајући с тепелуком и косу с њезине главе, с укочених претију поскида прстење, хтеде да откачи минђуше, али га стрпљење издаде и он их покида без закачака, које остадоше у окрвављеним ушима. Кад све то доврши, не двоумећи се више, узе мртво тело у наручје и изнесе у двориште ближе вратима са улице и положи да лежи у највећем нереду. Пошто се вратио у собу и све у ред довео, уви адићаре у завежљај и остави у касу, пошто је претходно задржао једну минђушу и нечујно се — плашећи се и сенке своје приближи баштенској огради мајстор Периној, па је убаци. Затим отрча вратима, где су млађи спавали и поче нервозно лупати што јаче може.

— Устајте!... Што сте мртвим сном заспали!... Брзо... еј... брзо!... Газдарица је убијена! викао је поамно, па отрча мртвој Ружи и преко ње паде, јачући промукнуто.

Млађи се на ову вику узбунеше, поскакаше и онако буновни појуреше у ноћ за гласом газда Јолетовим. Он им кроз плач издаваше разне наредбе. Једног упути код пријатељ Симе, другог у полицију и тако редом. Заостали га дизаху, али се он не даде, већ оста лежећи.

— Пустите ме да умрем. Шта ће ми живот. Нашто ми и он, кад ње нема!... говорио је кроз плач, грувајући се у прса.

У таквом га стању затекоше Сима, пријатељ му и гости, који на глас о несрећи, похиташе да виде шта је! Једва успеше да га дигну. Он им све по реду казиваше:

— Кад смо ушли у двориште, покојница заостаде, а ја пожурим горе у одаје да осветлим собу. Ње немаше за дуго и зачућен шта ли ће то бити, изађем из собе и почем је звати по имену. Никакав одговор. Са зебњом у срцу — претказивало ми се — рече тужно — пођем брзим корацима преко дворишта и ужаснут застадох, па падох онесвесћен преко њеног тела... даље не знам шта је било.

Сви узеше учешћа у његовој тузи и жалости, јер нико и не помишљаше, да је могло друкше бити. Догађај их беше изненадио.

Сажаљевали су невину жртву миле и љупке женице, која до мало час онако весела беше.

Дође чиновник и пошто узе потребне податке за увиђај, даде одобрење да Ружу унесу у кућу.

Дан у велико освоји.

На глас о убиству лепе Руже потрча и мало и велико кући газда Јолетовој. Приступ не беше свакоме дозвољен. Већина се задовољи што су чули од других, како изгледа она-кажана глава несрећне жртве.

Ружу сахранише тога дана по подне. Секцијом и полицијским увиђајем утврђено је да је прво удављена, по том извршено разбојништво.

На погреб се беше слегао силан свет. Несрећну жену све живо оплака, али газда Јоле понајвише. Он беше чисто ван себе; тако је тужно нарицао, мислили су да ће пресвиснути...

Иследник поведе најживљу истрагу, али никако да уђе у траг. Није знао на коју ће страну. Није имао ни сигурних података. Разбојништво с убиством и то у сред вароши, па не наћи виновника ужасно га једило. Па бар да газда Јоле уме описати догађај у појединостима, него некако увиђено, управо никако. А иследнику је баш то требало, полазна тачка. Од газда Јола беше узео кривичну тужбу. Он је изјавио: како тражи да се убица казни, најстрожије казни. Беше се позвао за сведоке на пријатељ Симу и остале госте, а ови посведочише све, како је и било.

Газда Јоле поста сасвим други човек. Неста његове веселости и радосних осмејака, као да их је у гроб са лепом

Ружом закопао. Отуђи се и од друштва и од кафане, просто од свега. Поста мрзовољан и туробан, весносан и самоме себи.

Околина рачунаше да је то све због туге за покојницом. Наскоро затим једнога дана старија ћерчица мајстор Пера столара чепркаше по башти, док јој је мати с гошћама седела у соби. Чепркајући наиђе на један светао предмет, а кад га подиже, виде да је минђуша, па отрча мајци, показујући јој нађени предмет. Милица се и сама зачуди откуда минђуша у башти и поче је разгледати, што и гошће учинише и уверише се, да је то фина, златна ствар.

Тек што се добро смркло, а мајстор Пера дође из радионице. Сто беше постављен, само да се седа. Милица му показа нађену минђушу, а у тај пар на вратима се указа иследник са наоружаним служитељима.

— Мајсторе! викну чиновник строго, у твојој је башти нађена дијамантска минђуша, по опису слична оној што је однета покојној газда Јолетовој жени, позиваш се да одмах ту ствар предаш.

Мајстор Петру се окрете соба, кад чу ово, јер виде, да неће на добро изаћи. Милица пребледе и уздрхтало гледаше час у мужа, час у иследника, а деца пак зачуђено посматраху непознате им људе.

— Ево, рече Петар доста присебно и пружи тражену минђушу, сад ми баш даде жена, говорећи ми да је дете нашло.

— Јест, баш она! мрморио је иследник загледајући минђушу. Ево, нема ове закачке.

Погледа мајстора, затим Милицу, па у децу, поћута мало па одсечно, и строго рече:

— Петре, ви морате са мном. У име закона, ја вас притварам!

Столар уздрхта па погледа тужно жену и децу.

— Милице, рече он болећивим гласом, ако има Бога, доказаће се моја невиност. Ово је подметнуто од неког, грешна му душа била, па приђе жени и пољуби је нежно, а за тим децу, па пође; на прагу се још једном осврте, погледа их сузним очима и изгуби се у мраку.

Милица је стојала нема и непомична, а кад се коради постепено изгубише, кад виде да је све то на јави, препуче јој нешто у грудима и она поче плакати, горко плакати.

Кад је иследник сутра дан дошао да врши преметачину, затекао је Милицу у постељи, болесну; неочекивани догађај беше је јако потресо.

Мајстор Петар није признао дело. На питање откуда минђуша у башти његовој, бранио се да је подметнута. Одмах на првом свом испиту признао је, да је био на робији, али да је са исте пуштен, што је и документима доказао,

Иследник беше све могуће употребио, не би ли од столара изнудио признање; али без икаквог успеха. У толико је теже било, што је противу некадашњег робијаша војевао један једини основ, што је у башти његовој нађена минђуша; али то још не беше и доказ, да је он и учинилац дела. И он се лати и других средстава; затвори оптуженог у мрачну ћелију, пошто му претходно метну и лисице на руке и ако је био окован доста тешким оковом.

У мрачној ћелији, цвокоћући од зиме, мајстор Петар дочека „Бадњи дан“. Дан у очи Божића освану са снегом, који од поноћи падаше, те беше обелио кровове и дрвеће. Још од ране зоре свет се ужурбао, све то јури и спрема се за сутрашњи празник. Жагор, журба и цика прасади допираше до ушију притвореникових, па га то сневесели, био је уверен да се у његовој кући ништа не спрема; та и откуда би? А људи, наравно, избегавају кућу убице, зар они знају да је невин у овоме злочину, па снужен и тугом опрхван клече на хладни под, и поче се побожно Богу молити.

— Господе Боже! шапутао је он. Ти си једини који си посвећен у тајну злочина и који си уверен да сам невин. Сутрашњи празнике, молим ти се помози ми у овој беди, удели ми милост, спаси ме неправедне патње... није се могао уздржати, загрцну се, а сузе му грунуше...

Зарђала брава скрипну и гломазна се ћелијска врата отворише.

Петар се прену.

— Излази! чу се заповеднички глас апсанцијин, а столар се с тешком муком диже, окови зазвечаше и он се упути канцеларији, праћен спроводником. Беше то жалостан изглед

човека, који је до пре кратког времена онако крепак изгледао; његово свеже лице беше све испијено, а око упалих очију јасно се распознаваху плави колутови.

Иследник се решио да учини последњи покушај, да га лепим приволи на признање, па ако не узмогне, да оконча ислеђење!

— Петре, ослови га он благо, зашто, брате, не признаш, ако си дело учинио, него мучиш и себе и нас?

Столару се већ досадише истоветна питања, јер су му увек била постављена, кад год би га из притвора извели. Беше огорчен што га почеше и принудним средствима гонити и у ћелију затварати, да би дело признао, да би примио на себе извршење злочина, на који никад не беше ни помислио. За то и не би чудо, што доста упорним гласом одговори.

— Верујте ми да се и сам чудим, докле ћете ме мучити и остављати да зебем и пропадам у оној мрачној ћелији! Ако је жеља свију вас да на себе примим, да сам ја учинио злочин, онда бар реците, па да размислим не би ли боље било то да учиним. И по стоти пут понављам и кунем вам се, да нисам извршилац злочина; па верујте ако хоћете. Те ноћи кад се злочин догодио спавао сам у кући с породицом, из куће се нисам макао све до зоре, кад чух за убиство сусеткино, те и сам одем да видим. Над њом је извршено разбојништво. Она је опљачкана и сви адиђари њени однети. Шта ће мени тепелук? Шта ће оно прстење и оне минђуше! Моја зарада била је довољна да исхрањујем своју жену и децу и мени није требало ништа више. А за минђушу што је нађена, она ми је подметнута.

— Пустите ме!.. Пустите ме!.. чуло се с поља и жагор у ходнику пред канцеларијом.

— Имам посла!.. Хитна посла!.. Пустите ме... Баш за то и хоћу...

Иследник зазвони.

— Ко је то? упита служитеља.

— Газда Јоле, господине иследнице, ја му кажем да саслушавате Петра, а он вели да баш за то и хоће к вама, вели... — Пустите га! нареди иследник.

Газда Јоле бану, па и не обраћајући пажњу на иследника који из почасти беше устао, притрча Петру, који се уплашено трже, па склопи руке и молећиво, испрекидано поче:

— Перо... брате... опрости! Ти ниси крив, веруј ми ниси... Ти патиш због мене. Ја сам тај несрећник који је злочин извршио, ја сам убица моје лепе жене. Савест ме гризла и још гризе што то учиних, што сам покушао да на тебе љагу бацитим, да ти и поред тебе твоји патите. О... ја сам грешан, у Бога грешан!.. Али ти си добар... Је ли, опростићеш? Опрости ми и твоји... Смилуваћете се на грешника, кога је Бог већ почео да кажњава... Ја знам да хоћете. А ја ћу покајати... хоћу... овако те молим за опроштај, па клече пред Петром који га запрепањено слушао.

Ућута се и зари главу у шаке, саже се скоро до патоса и поче јецати.

Иследник и поред тога што се нађе у чуду, прибра се па се нечујно изгуби за часак на споредна врата, где издаде служитељима нужне наредбе.

Још се газда Јоле не беше из заноса повратио, кад се нечујно отворише врата и у канцеларију, где владаше нема тишина, ућоше лекари и грађани.

Кад Јоле подиже главу, и угледа лекаре и грађане, нагло устаде и отрча овима.

— Господо! узвикну, молим вас, слободно ме прегледајте, нисам болестан, при чистој сам свести.

Баци поглед на грађане и убрзано поче:

— И ти, газда Стојане, и ти Никола, можда ћете помислити: шта ми је од једном, но будите уверени да сам потпуно здрав, потпуно свестан... Али савест... та проклета савест не да ми мира... гони ме... гони ме као авет, немам санка па испаштам... грозно испаштам. Мучи ме и дан и ноћ... патим.. па зар је право и други да пате, ни криви ни дужни... Не, никако! рече одлучно. — Доста је било. Признаћу, све ћу признати; биће ми можда лакше. Да, да... признаћу своју кривицу, ништа нећу затајити... Бог ми је сведок!

Петар је немо гледао час у Јолета, час иследника и остале, не верујући чисто да ли се све ово бива на јави.

Иследник и остали се такође у чуду згледаше, јер нису могли ни помислити, да је газда Јоле могао извршити убиство над женом, коју је онако силно волео.

А газда Јоле не прекидаше;

— Била је лепа као мајско сунце, много лепша. А ја сам је волео, волео, много волео... више него ли себе...

Уздахну као да му се какав терет с груди свалио, па тресући главом додаде:

— Камо да нисам!...

Ућута, али то тренутно, јер одмах настави:

— До лудила сам био заљубљен. Оно што није зажелела, то јој нисам набавио; та живот да ми је тражила и њега би жртвовао за онај њен лепи осмејак, за онај мио поглед. Али она беше чедна, мила, добра душа; ништа не захтеваше. И она је мене волела, јест, волела, потврђујући понови и погледа све редом, као да и од њих тражи потврде за то.

— У то сам био уверен још од првих дана. Али ја бејаш непажљив, нисам умео да је разумем, нисам умео, узвикну очајно, па загресе главом, па ућута као да се присећа. Чело му се намршти, на њ метну кажипрст десне руке, поћута тако неко време, за тим нагло отпусти руку па повика:

— Јест... био сам луд, савршено луд, нисам јој веровао, него сам почео сумњати у њу, онако чедну, милу... сумњати у ону њену искреност... њену верност!... Ја будала! па се удари пепецицом по глави, а затим ухвати за косу и поче чупати, непрекидајући започету исповест.

У мени се порођи љубомора, она страшна, опка љубомора, која ми раздираше груди, која ми срце цепенаше, уништавајући осећаје човечанске... И ја сам трпео, много трпео савлађујући се, да се не би одао. Нисам хтео нико да ме зна; па ни она, јест ни она... Страховао сам да се одам, да ми се не би смејали. И она јадница, све то није могла да примети. А и одкуда би, кад она беше наивно, безазлено створење...

— И боље, додаде тишим гласом, јест-јест и боље, јер би њу то једило, ужасно једило...

Па се ућута, глас га беше издао.

Нико се не усуди да ремети нему тишину, свако се осећаше у незгодном положају, слушајући газда Јолетову исповест.

После неколико секунда, газда Јоле продужи:

— Нико не беше олазачо, шта са мном бива. То притајивање, та уздржљивост, то савлађивање било је горе за мене, него ли што сам и могао мислити. А она се не знајући све то, шалила небрижно, разговарала се с мојим друговима, с пријатељима и познаницима; њено гласно безазлено смејање распљивало је бес у мојим грудима, правећи читаву буру, која је рушила и обарала да ме уништи. Никад јој нисам забрањивао да не иде у посете, и ако сам се тада неспокојним осећао; јер сам хтео да је увек ту преда-мном, пред мојим очима. А те вечери... О... кобна вечери, седели смо, прилично дуго у посети. Она се шалила, била је необично весела. И друге су њене исто тако биле; али мени се за њих није тицало. Болело ме је, што се онако много забављала са странцем, постајао сам свакога тренутка све нервознији, а кад почех увиђати, да даље нећу моћи издржати, дадох јој знак очима; она разумеде, благо ме погледа и без речи устаде. Путем не хтедох ништа да говорим, и код куће не бих; али она поче. И не знам ни сам шта ми одједном би! Пречуо сам, шта ли... Учини ми се да рече нешто, што ме изведе из стрпљења, што ме распали. Подсети ме на странца до кога је седела — та с њиме се највише забављала. Не премисљајући се даље, као бесомучан јурнух, зграбих је за гушу и почех стезати. Она се отимаше, али слабомоћно створење шта је могло да учини!... Одкуда се и могло извући из ових канца — и показа шаке.

— А кад отпустих руке, она паде мртва...

— Кад се освестих, поче Јоле после тренутног ћутања, али промуклим гласом, видех шта сам урадио. Да би прикрио траг, да би са себе сумњу отклонио, прибегао сам лукавству. О... то је било грозно... ужасно! Кожа ми се жежи, како сам могао онако шта да радим... Ја сам тада био звер, а не човек. Као бесомучан и напит чупао сам са главе тепелук са косом, који беше прикачен многим куглицама; покидах мипћуше са окрвањених ушију, покидах са уокчених прстију претење, и све то оставих у касу. Ево кључева, рече, отворите и наћи ћете их у завељају, па извађене кључеве остави на сто пред иследником. То је било најсклонитије место; та ко би и

могао помислити, да су они у тако непосредној близини. А једну минћушу задржах, прикрадох се до ограде мајстор Перине баште и убацах је. Кад и то сврших, и покојницу изнедох у двориште, отрчах одељењу где млађи станују... остало и сами знате заврши уморено, па приђе иследнику.

— Господине, рече он, рад сам да покајем неправду, коју учиних овоме сиромашку, и показа руком на Петра. Знаш шта ме чека. Не треба ми ништа више, па за то све моје имање, трговину и еспап у њему, сву готовину, нека наследе дечица мајсторова, с тиме ћу се најсавесније одужити за учињену неправду према родитељу њиховом.

Столар протествоваше, али наваљивању газда Јолетову, није се могао одупрети.

Иследник прибележи исказ његов, па му даде перо да потпише, што овај без оклевања учини, а затим сведоци премапотписаше.

Мрак у велико беше, кад се мајстор Петар упути кући. Снег је падао у крупним пахуљима, док је у вароши велика ужурбаност била. Људи, жене и деца јурили су улицама тамо амо, сваки је то носио по што-год кући за сутрашњи празник.

У столаревој кућици владала је нема тишина. Пред иконом која је представљала матер Божију како држи Исуса у наручју, горело је кандило; то беше и једина светлост, која је осветљавала собицу и у углу њеном болесничку постељу, на којој је лежала Милица. Обе ћерчице стајаху пред иконом са склопљеним рукама и док је старија полугласно изговарала: »Оче наш...« дотле млађа бацаше погледе час на сестру, час на матер, која се била у пола издигла и брисала сузне очи.

Ослобођен окова и затвора, слободан, дану душом а, пун радости похита дому, јер је горео од нестрпљења да своје миле што пре види. Тихо, нечујно отвори кујнска врата, али се разочара, радост му се помути, кад се нађе у мрачној просторији. Са зебњом у срцу, приђе собним вратима и дрхћући подиже руку да их отвори; али застаде, јер чу глас старије ћерчице, која довршаваше молитву.

Он се притаја.

— Молимо ти се Боже, чуо је даље, сви ми: мама, ја и мала сеја, да нашем оцу даш здравља и снаге, те да истраје и да не изгуби наду на спасење, јер је он невин...

Петар уздрхта, даље није могао издржати, туга и радост помешаше се и изазваше бујицу суза, па дохвати браву и јурну у собу.

— Невин је, мили моји, невин!... узвикну потресеним гласом, па загрли жену и децу и клече крај постеље.

Радосни крик беше одговор женин. И док ово двоје потресени ћутаху, дотле је ћерчица гласном молитвом благодарила Богу за спасење очево.

Глас о невиности мајстор Периној и признању газда Јолетовом би разнесен по вароши муњевитом брзином.

У кафани за столом око кога су седели најодабранији трговци, поведе се реч о томе. Сви беху појмили положај сиромашног, а напаћеног мајстора. Били су уверени да ће сутрашњи благ дан, ову сиромашну породицу затећи и без најнужнијег, а за то не би чудо, што сви једногласно усвојише предлог, да столару купе и спреме печеницу и друго што треба, па да му изјутра сви скупа честитају празник.

Сутра дан пре зоре били су ти трговци на окупу. У сам се развитак кретоше столаревој кући, а за њима послуга, са печеницом и другим ђаконијама.

Зауставише се у дворишту. На дати знак би испаљен пиштољ, и захори се божанска песма: »Рождество твоје...«

Домаћин узбуђен истрча из собе и кад виде шта је, потресен, скрушено клече па привуче к себи децу, која изненађено, гледаху шта се дешава.

— Перо... брате и суграђанину наш, поче најстарији трговац гласно, кад песма би довршена, опрости непромишљености људској која те доведе, да патим невин.. Бог је увидео твоју невиност и спасао те је. Немој нам замерити што смо без питања и одобрења твога урадили ово. Ми појмимо у каквим си околностима и за то смо се сви ми скупа — што нас овде видиш, споразумели, да ти на овај начин честитамо празник.

Махну руком и послуга са донетим стварима стаде пред групом.

— То је твоје, рече трговац. А сад, нека ти је срећан празник: Рождество Христово за много година! па приђе мајстор Петру који беше устао и од узбуђења ни реч није могао прословити, пружи му свесрдно руку, који је прихвати и покуша да пољуби; али га трговац благо одби.

За њим приђоше и остали.

На понуду домаћина уђоше и у собу, те и болној Милице честитаху празник, па пошто поседеше мало, опростише се и похиташе кућама одушевљени, што су испунили једну човечанску дужност.

* * *

После кратког времена, Милица се придиже, да је могла радити по кући.

Газда Јоле не дочека да му суде земаљски закони; беше полудео.

А мајстор Петар наследи сву газда Јолетову имаовину и поста богат мајстор; али за успомену на дан свога спасења, сваке године о Божићу одевао је два сиромашна ђака.

Београд 1900 год.

ЦРНИ ПАЈАЦ

— Jean Rameau —

I.

Хоп! пењи се, Жасмине!

Жасмин се попе.

Жасмин — надимак — беше од природе црн.

Малишан од шест до седам година, акробат од рођења и димничар на доколици.

У овом тренутку, беше димничар и пењаше се у широком димњаку једнога замка уз затегнуто уже с вештином добро изучена мајмуна.

Онај што беше рекао: „Пењи се, Жасмине!“ беше човек средњег раста, средње дебљине, средовечан, средан од главе до пете, и који могаше бити отац, ујак, старалац или прост импресарио маломе димничару акробати. Одиста, Жасмин не знађаше шта му управо беше тај средњи човек. И ми морамо додати да се он слабо због тога узнемираваше.

Беше то велики догађај, за овај у пољу залутали замак, тако што као чишћење димњака.

Од неколико дана, слуге се о томе на селу разговараху; господин готово заборави нову болест винограда, а госпођа је сневала Савојце три пута једно за другим.

Али најнестрљивији беше Жи, дете из те куће.

И њему се допусти, кад приспе велики тренутак, остати у сали чији се димњак чишћаше.

Жи — Жисмен за странце — година Жасминових, живо посматраше рад малог црње. На крају, кличе од одушевљења. Црно, неопредељено, накарадно, са бодљама на коленима, и на ногама и на мишицама, чудновато биће беше пало на земљу, као неочекивана животиња која би се смандрљала низ димњак.

— Ето! свршено је! рече та животиња развукавши од топла смеха своје лице промашена црнца.

И Жи би тако дирнут овом чудноватом појавом да узалуд покрену усне да што рекне.

Жасмин се не збуни; свестан дејства које учини на Жица, он се припреми озбиљно да доспе до врата, с ногама у ваздуху, идући на рукама.

Жи би опсењен.

Наједаред паде му на памет једна мисао.

— Да, ваља показати да и ја знам вештина! помисли он.

И он отпоче подражавати певању папагаја, и то прилично. Али Жасмин одговори на то мајсторским подражавањем пловчијем крику, и Жи увиде да је до ногу потучен у тој вештини увесељења.

Тада се реши да црњу очара другим чим, и уверивши се да нико од родитеља не гледа, отвори опрезно врата од једног ормана у зиду, и да би у свом тријумфу уживао, посматраше Жасмина.

Тријумф беше неочекиван.

Мали димничар беше зинуо од чуда. Шта то он види, о боже! шта то он види! Каква опсенарна, чудновата, чаробна

ствар. Велики пајак, потпуно бео, сасвим свилен, сав блистав, велики пајак лепши од човека! и велики! и богат! и допадљив... Каква играчка!..

— Мали Божић донеће ми га ноћас кроз димњак! шапну гордо Жи; сутра је мали Божић, нова година.

— Мали Божић?

— Пет! мама ће нас чути... она мисли да ја не знам!

— Мали Божић? протера Жасмин, разрогачених очију.

— Да, знаш ти добро? мали добричина који се, ноћу у очи Нове Године шета по димњаку и оставља играчке и обућу... Знаш ти добро?..

Жасмин није знао; никад се њему није говорило о Малом Божићу.

— Онда, он ће донети ствари као што је ова свој деци?

— Да како!

— Кроз димњаке?

— Да како!

— Ах!

Жасмин се промисли једног тренутка.

— И за... за децу која... немају димњака?

Но нека врата шкрипнуше сасвим близу, и Жи журно затвори орман.

— Је л' да ћеш ме научити да подражавам патци, реци? промрља он на ухо Жасмину.

Овај оде, озбиљан, мислећи на играчке, и нађе средњег човека.

II.

Дан беше врло хладан са овлажном маглом; дрвеће цвиљаше по друмовима.

Средњи човек пође право ка једној групи сниских кућа и стиже на једну ширину. Жута и велика кола као вагон, беху на средини испрегнута.

Човек и Жасмин уђоше унутра. Беше то њихова покретна кућа. Они иђаху с њом, из села у село, чистећи димњак или акробатишући, према уметничком укусу становништва.

— Мислим да можемо вечерас приредити представу, изјави гласно средњи човек.

Али Жасмин не чу; беше се замислио.

— Зашто нема димњака на колима, је ли? запита он на срећу, чудноватим гласом.

Затим, видевши да не доби одговора, ни други пут шта више кад постави питање, чудновато за друге можда, али врло јасно за њега, он изиђе.

Дан се свршаваше. Време беше врло туробно. Доле сасвим десно, пушаше се један фабрични димњак. Огроман димњак, широк, горд, виши него сеоска звонара. То узнемири Жасмина.

Упути се, кришом, ка том димњаку и прорачуна погледом димензије играчке коју би „Мали Божић“ могао кроза њ провући.

Потом, оборене главе, он се врати, прегледа остале димњаке, помисли на остале играчке и хтеде да се заплаче севивши се великог белог пајца, чудноватог, чаробног, који „мали Божић“ ваља, ноћас, да донесе богатом детету, пролазећи кроз дим...

— Ах!... повика наједаред Жасмин, коме паде на памет једна генијална мисао.

И стаде да трчи ка жутим колима.

Уми се, очешља се, збаца са себе дроњке, обуче своје лепе и тесне црне панталоне, обу своје лаковане ципелице, метну на главу своју лепу риђу бароку, нарумени усне, набели се, наслика своју најбољу гримасу на углу од усана и, накин као за најлепшу представу, упути се ка замку чији димњак беше мало час очистио.

Око девет часова, када дим беше престао, Жасмин се успужа на кров, извади кратко али чврсто уже из цела, уђе у добро познати димњак, и обесивши се отприлике на десет метара од земље, чекаше ћутећи, савивши под собом леву ногу, тако као што је сто пута чинио на јавним местима.

— Сада „мали Божић“ може доћи, рече у себи, ја ћу међутим заискати да ми што да при пролазу.

III.

А часови звонише, звонише из далека с једнога торња; и Жасмин их слушаше како се губе, звонки и тихи, док ње-

гове очи посматраху горе правоугаоник од неба који се виђаше више његове главе, и на коме он погледаше торжествено приближавање „малога Божића“.

— Ах! он се, без сумње неће задоцнити!

И Жасмин гледајући нетренимце и нестрепљиво, мењаше положај на крају свога ужета, и остајаше тако, опружена врата, главе доле, осећајући како му укочене руке постајаху неосетљиве према хладноћи.

И он мишљаше:

Да, он би хтео каква пајаца као што је онај, или што слично; лепа господина од картона коме би он причао приче целога дана, без бојазни да ће бити тучен, као од средњег човека: лепа господина кога би он водио са собом, путујући од места до места; господина добра и паметна који би био његов мали пријатељ, с којим би се он могао свашта играти, као што чине друга деца.

И, тако мислећи, он се насмеја неодољивим осмехом, еда „мали Божић“, ако га с тим осмехом изненада застане, буде племенит и дарекљив.

Биваше све хладније и хладније. Ситне звезде на небу изгледаху као посути смрзнута цветићи. И Жасмин промени ногу, с опасношћу да више не погоди свој љубазни изглед.

И он остаде на новој ноzi дуго, дуго.

И затим се мораде ослонити о зид и испрљати руке.

И затим мораде оставити своју бароку на криво, јер му прети не беху способни да је наместе.

Затим стаде да плаче, мислећи да га „мали Божић“ неће наћи лепа у том стању и да ће му можда одрећи чак и шалвичину од два суа.

И онда да се човек чисто заплаче.

Жасмин поче сањарити о жалосним стварима, о ударцима који му задаваше средњи човек, о богатој деци, која имају димњаке на својим кућама, и о рају, о ком је каткад чуо да се говори, а која ће бити место пуно ружичастих ружа, у ком би он, Жасмин, имао да чисти највише беле димњаке, и то га испуни бескрајном жалашћу.

— Да ли неће доћи? заплака горко он растварајући сузама белило са свога лица.

Али, мало по мало, осети он у телу нешто слатко и боно, не знашаше управо шта. Можда то беше хладноћа, или глад, или сан, или неко блаженство које га обузимаше.

И, затварајући у пола очи, он се тихо насмеша.

Јер ето где откри, горе, да! да! „Малога Божића!“ Ах! беше то главом он! Лепо то он види! Ето га долази. И беше то врло лепо видети, врло слатко на то мислити. Он беше леп, пушташе светлост из целе своје личности, и, идући, испод његових ножица звезде пуцкаху као зрна песка на шеталишту. Долази! Испод мишица носи читава бремена белих пајаца, црвених војника, разнобојних шалвичина. И све то беше за њега, димничара, за њега Жасмина!

Јесте, јесте, јер погледајте: „Божић“ се приближује, приближује све већма, опази црњу у димњаку, насмеје се слатким осмејком који личаше на зору, и говорећи му својим лепим гласом који као да буди све пољске птице:

— Узми, Жасмине! рече му он.

И Жасмин, опсењен својим сном, на крају ужета, подиже се на ноге, пружи руке, и смандрља се.

IV.

А, у прозорје, мати се Жинова, са белим пајацем у рукама, упуту ка камину где њен син беше оставио једну ципелу, када наједаред, она крикну.

— Мама! има ли? запита Жић тргнувши се из сна.

И она показа, у пепелу, нејасна црна пајаца где се испружио.

— Жасмине! О! Жасмине! Јеси ли ти? повика Жић.

Али Жасмин не одговори Жићу.

Беше мртав.

И, ма да му глава беше разбијена, он беше ипак насмејан, без сумње видећи лепе беле пајце, и лепе разноврсне шалвичине између којих се шеташе његова душа, тамо горе, у чудновату рају, у опсенарном рају као базар од тринаест суа.

УБИЦА

од Лудвига Бауера. Беч.

„Дајем реч оптуженом“ рече председник, па се завали на траг у столицу дубоко одахнувши. Тај дуготрајни претрес у коме му је млади, енергични правозаступник толике муке и тешкоће задао, приближаваше се крају. Само још неке формалности да се испуне па је свршено.

Оптужени отпоче:

„Ви знате, господо поротници, да сам оптужен због убиства моје жене. Оптужен, да сам је, као што је господин државни тужилац лепо рекао, мучки убио. Даље знате, такође из говора државног тужиоца, да сам необичну интелигенцију ставио у службу огромној таптини, да сам похотљив и чезнем за таквим женама, које све што се њихном уживању на супрот стави нештедимце обарају и газе. Познато вам је такође да је мој бранилац цитирао небројена медацинска дела, и потрудио многе психиатре да би доказао моју душевну растројеност. Мене су сви ти покушаји увесељавали, с тога што ми је сасвим све једно шта ћете о мени решити. Решите ли моју смрт, као што се надам, онда ми допустите да приметим, да сам ја већ пре десет месеци умро, када сам... Али то баш хтедох да вам испричам, а држим да ће се томе и господа новинари радовати.“

„Оженио сам се пре три године. Био сам млад, здрав, независан, и у добром материјалном стању. Са мојом женом био сам неколико месеци познат пре но што сам се решио да је узем. Љубио сам је, у колико ми је моја хладна природа допуштала да љубим. Били смо једно према другом врло нежни. Деце нисмо имали, иначе би све друкчије било. Али се у томе можда и варам.“

Пре тога сам живео само ради свог уживања, које нисам на нечасан начин задовољавао. Истина по неки пут сам, сав себе сматрао излишним, непотребним, али сам то осећање увек угушивао. После првих месеца нашег брака учесташе ти осећаји; моја се жена решила да моје задовољство уништи.“

„Како ћете то доказати?“ упита председник.

„То баш хоћу сада да испричам, господине председниче. Ја сам много читао и разговарао са мојом женом о књигама. Она је претпостављала дела у којима су сликани велики, снажни људи, који се боре противу разних сметњи и препрека у животу, и који све побеђују. Она се трудила да ми пробуди чистолубље, и постепено је будила у мени осећај као да несумњиво верује у мене, у моју снагу и моју моћ. Да ли вам је, можда, познато шта то значи? То је стално раздражљиво средство које слабима и незнатнима даје снагу и моћ. Ја тражих нова подстакнућа, и покушах да мој дух потенцирам... Моја жена имађаше високо мишљење о мојој будућности; она хтеде да ме види на висини. Веза ме за своју вољу. Ја почех да пишем — по њеном наговору, јер ми је врло често говорила да јој многе моје идеје изгледају значајне. Моје лепо душевно задовољство, које ми је живот чинило мирним и срећним, изгуби се; ја постадох сујетан, горд, и раздражљив. Она ми стављаше све веће задатке, ласкала ми је и мамила ме у исто време. Њено уверавање учини ме храбрим и ја јој слепо следовах. Тада почех да пишем једно позоришно дело, у које хтедох да уложим све оно што мишљах да је лежало у мени. Када сам исто свршио био сам тако испрљен, тако уморан, да сам готово осећао телесне болове. Моја је жена терала читав култус са том драмом. Она ми растера мој урођени страх од јавности, и натера ме да комад пошљем једном познатом управитељу позоришта. Тада бејаш срећан; то је било пре два месеца.“

„Када једно после подне дођох кући раније но обично, чух из моје собе: весело смејање. Познадох глас моје жене па и нехотице застадох. То беше судбоносно за мене, јер одма, затим чух како моја жена прочита гласно неколико речи из моје драме, па затим весело узвикну: „Зар то није глупо?“ Затим чух нежно уздисање...“

Тако сам стојао само неколико минута пред мојим вратима, али сам уверен да ни један човек није у тако кратком времену веће муке издржао. Све се у мени срушило: љубав к мојој жени, сећање на моју пређашњу срећу... Али све бих то могао издржати само да мој понос, који се развио из жениног веровања у мене, није тако жалосно скончао... јер сам

одмах увидео да су: моје позоришно дело и све моје тежње јадне и ништавне. Увидех колико су ми се као сујетној будали морали смејати. Био сам тако постиђен, изгледао сам себи тако смешан, да се не усудих изаћи пред очи својој жени и њеном љубазнику. — Ако вам, господе поротници, неко каже да човек у таквом тренутку јурне на крадљивца своје среће, да га бије, дави и убија, онда вас дотични лаже. У мени је тада био само тај страховито мучни осећај, да сам достојан подсмеха. Извукох се лагано из куће па чеках. Чеках, и премишљах. Говорио сам сâм себи: Твоја те жена преварила и сада се са другим забавља. То је непријатно, али то многе жене чине; у осталом она није твоја робинја. Она те је дуго варала, али најзад ни један човек није потпуно искрен. Али она је уништила мир твоје душе, тишину твог живота, и то све из гадне таштине. Она је пробудила у теби наде за које је знала да се не могу испунити; створила је од тебе смешну будалу коју стид сагорева. Заслужила је казну. Има само једна казна која није јошвише малена спрам њене кривице, а то је смрт. Тако сам јој изрекао смртну пресуду. И када се чврсто рених да ову пресуду извршим, тада осетих да сам и ја већ мртав. Натраг у прејашњи живот нисам могао, изгледао ми је јадан и празан. Наставити садањи живот било је немогуће јер је исти био основан на вери моје жене у мене, а та није више постојала. Ах, зашто нисам могао дуже да је злостављам!

„Ако то још једном, поновите одузећу вам реч,“ рече председник зловољно. Најзад ће се цео претрес морати изнова почети.

„Чекао сам док се љубазник моје жене удалио. Онда одох горе радујући се својој освети. Бејаш врло љубазан са женом. После вечере сакријем један нож, па закључам врага. И онда јој све рекох. Изјавим јој да љу је лагано и на страховит начин да мучим. Она поче викати. Стадох је бости, тући и сећи... Ах, ала је то било уживање! Био сам се решио да је све дотле смртно не раним док врата не разбију. На жалост то се брзо збоило и ја је прободох... До сада нисам хтео да говорим. Сада сам причао само с тога да ме неби сматрали за луду, што би ми било врло непријатно. На питања нећу да одговарам, то је досадно. Можете са мном радити шта хоћете... Свршио сам, господине председниче!

Ј.

ЗЛОЧИН И КАЗНА

РОМАН Ф. М. ДОСТОЈЕВСКОГА

79

— Доста, Соња, доста! викаше она убрзано, задувана и кашљући. — Не знаш сама ваљда, него молиш ту као дете! Већ сам ти казала, да се враћати нећу оној пијаној Немци. Нека виде сви, сав Петроград гачо милостињу просе деца по роду племенита оца, који је цела живота служио верно и правично, и, може се рећи, умро служећи. (Катарина Ивановна је већ то измаштала и томе поверовала сама). Нека само онај ништавни генералчић*) види. Па и ти, Соња, немаш памети: шта ће сад да се једе, реци! Ми смо тебе доста растрзали, више нећу! Ах, Родјоне Романовићу, ви сте то! повиче видећи Раскољњикова и пође њему, — објасните ви, молим вас, овој лудици, да се ништа паметније не може чинити! И верглаши добијају, а нас ће одмах сви да уразликују од осталих, познаће, да смо бедна благородна породица сирота, који су до убоштва доведени, а тај ће генералчић изгубити своје место, већ видећете! Сваки дан ћемо да му идемо под прозоре, господар ће проћи, ја ћу пасти на колена, све ове мале истаћи ћу напред и показују му: „Заштити, родитељу, оче!“ Он је отац сиротих, он је милостив, заштитиће их, видећете, а онога генералчића... Лења! Tenez vous droite! Коља, ти ћеш сад опет да играш. Што јецаш? Опет јецаш! Али чега се плашиш, лудице! Господе, шта ћу с њиме, Родјоне Романовићу? Да знате како су неразумни! Али, шта се с њима може!

Па, готово и сама плачући (што није сметало њеном непрекидном и неумуклом брзом говорењу), покаже му децу која јецаху. Раскољњиков огледа наговорити је да се врати, рече чак, мислећи да утиче на самољубље, да њој не личи није по

*) По некој старијој уредби, у Русији имају титулу генерала и виши чиновници грађанског реда.

улицама, као верглаши, пошто се она спрема да буде управитељка пансионата за благородне девојчице...

— Пансионата, ха-ха-ха! Из даљине се лепо лаже! завиче Катарина Ивановна, и зацени се кашљем чим се насмеја. — Не, Родјоне Романовићу, тај ме сан прошао! Све нас оставили су!... И тај генералчић... Знате ли, Родјоне Романовићу, ја сам потегла на њ мастионицу, — онде у лакејској соби, стајала је на столу поред листа, на коме су се записивали, па записих се и ја, бацим се мастионицом, па одем. О, подлаци, подлаци! Презреги, и нећу се никоме молити ни клањати, од сад ћу ја сама да ове моје храним! Доста смо мучили њу! (покаже Соњу). — Пољечка, колико смо прикупили, покажи: Шта! Свега две копјејке! О, одвратни људи! Не даду ништа, него само трче за нама исплажена језика! А, шта се овај безјак смеје? (Покаже на једнога из гомиле). То је све с тога, што је тај Коља тако несхватљив, с њиме је мука! шта ћеш, Пољечка! Говори са мном француски, parlez moi français. Учила сам те, па знаш неколико фраза!... Иначе како ће познати да сте ви од племените куће, деца васпитана и ни најмање не као сваки верглаши; нећемо да представљамо на улици каквог „Петрушку“, него ћемо да певамо благородну романсу... Ах, да! А што би певали? Сви ви сметате мени, а ми... видите ли, Родјоне Романовићу, ми смо застали овде, да би изабрали шта да певамо, — тако нешто, како би Коља могао играти... јер, можете замислити, код нас је све то без спреме, ваља се споразумети и договорити, те да се све изведе савршено, а после ћемо отићи на Невски, где има много више људи из вишег друштва, и тамо ће нас одмах опазити. Лења зна „Хуторк“... Све само „Хуторк“, те и „Хуторк“, све њега и певају! Ми морамо отпевати нешто много благородније... Е, шта си ти смислила, Пољечка, да помогнеш матери! Памћења немам, памћења, иначе знала бих ја! Одиста нећемо певати. „На сабљу се хусар ослонио!“ Ах, да певамо француски „Cinq Sous!“ А ја сам вас учила, та учила сам вас! И, главно је, пошто је то на француском, то ће одмах познати да сте ви деца племићска, и то ће бити много дирљивије... Могли би и „Malboroug s'en va-t-en guerre!“ пошто је то песма сасвим дечја, потпуно дечја песмица, и употребљава се у свима аристократским домовима, када успављују децу:

Malborough s'en va-t-en guerre
Ne sait quand reviendra...

почне она. — Али, не, „Cinq sous!“ Дед, Коља, ручицама се подбочи. брже, а и ти се, Лења, окрећи на супрот, ја и Пољечка ћемо припевати и тапшати!

Cinq sous, cinq sous,
Pour monter notre ménage.

Кхи-кхи-кхи! (Зацену се од кашља). Поправи хаљиницу, Пољечка, спала су рамена, опомену кроз кашаљ, одмарајући се. — Сад вам је нарочито потребно да се држите пристојно и на танкој нози, да сви виде да сте племићка деца. Ја сам рекла онда, да стручић треба дужи скројити и уз то у два платна. То си ти, Соња, учинила са твојим саветима онда. „Краће, ама краће“, па ето сад испало тако, да се дете сасвим унакарадило... Е, ви опет плачете! Али шта је, зашто, глупи ви! Е, Коља, почињи, почињи брже, брже, — их, како је то дете досадно!...

Cinq sous, cinq sous, — Опет војник! Па, шта ти хоћеш?

Одиста, кроз гомилу се пробије чувар. Али у исто време један господин у вице-мундиру и шињелу, солидан чиновник од педесет година, с ордемом о врату (што је Катарини Ивановној било врло пријатно и што утицаше на чувара) приђе и ћутећи пружи Катарини Ивановној зелен папирни новац од три рубље. На његову лицу исписано искрено саучешће. Катарина Ивановна прими, и поклони му се учтиво чак и церемонијално.

— Хвала, поштовани господине, — почне она с висока, — узроци, који су нас побудили... узми новце, Пољечка. Видиш, има и благородних и великодушних људи, који су вазда готови да помогну јадну племићку у несрећи јој. Ви видите, поштовани господине, овде сиротињу благородну, може се рећи и са везама најаристократским... Онај генералчић пак ништа, него седео и јео рјабчикуе*)... па лупа ногама што сам га ја

*) лештарка

узнемирила... „Ваше превасходство, рекох, заштитите сироте, познавао је покојног Семјона Захарића веома добро. и пошто је његово рођену кћер најподлији од подлаца оклеветао на дан смрти његове...“ Опет онај солдат! Браните нас! повиче она чиновнику. — Зашто се тај војник врзе око мене? Ми смо се већ склонили од једнога овамо са Машчанске... е па, шта се тебе тиче, будало!

— Забрањено је по улицама правити ларму. Изволите бити пристојнији.

— Ти си непристојан! Шта се тебе тиче, ја идем с верглом.

— За верглање треба имати допуштење, а ви и сами собом и таким понашањем грађанство узбуњујете. Где станујете?

— Шта, допуштење! запеваше Катарина Ивановна. — Ја сам данас мужа сахранила, па сад зар за ово треба допуштење.

— Госпођо, госпођо, умирите се, почне као чиновник, — хајдете, ја ћу вас одвести... Овде у гомили није лепо тако... ви нисте здрави...

— Поштовани господине, господине, ви још ништа не знате! викаше Катарина Ивановна. — Ићи ћемо на Невски... Соња, Соња! Та, где је сад она? И она плаче! Али шта је то вама свима, шта вам је!... Коља, Лења, куда ћете? узвикну, одједном, уплашено. — О, глупа деца! Коља, Лења, та куда ће они!...

Коља и Лења до краја наплашени уличном гомилом и испадима полуделе матере, опазивши, најзад, војника, који хтеде да их узме и некуда одведе, намах, обоје, као да су се договорили узеше се за ручице па нагнуше да уткнуту. Јадница Катарина Ивановна јачући и плачући појури да их стигне. Ружно и жалосно беше гледати је онако где трчи, плаче и гуши се. Соња и Пољечка за њом

— Врати их, врати их. Соња! О, глупа, незахвална деца!... Поља! Држи, хватај их... Та ради вас ја сам...

Она се спотаче у трку и паде...

— Повредила се! Окрвавела се! О, Боже! повиче Соња нагињући се над њом.

Сви се скупе и околе их. Раскољников и Лебезјатников стигоше међу првима; и чиновник похитао, а за њим и чувар прогунђавши „Ех-ех! и махнувши руком, слутећи да ће ствар задати посла.

— Даље! Даље! одбијаше он људе који се гурашу.

— Умире! повиче неко.

— Полудела! повиче други.

— Сачувај, Боже! изусту једна жена крстећи се. — Ухватише девојчицу и дечачића? Ено де, воде их, старија их узела... Ви'ш ти, како су полудели!

Али кад Катарину Ивановну лепо прегледаше, видеше да се није ни угрувала о камење, као што је Соња помислила, и да је крв, која одрвени помост, потекла из њених груди на уста.

— Знам ја то, видео сам, мрмља чиновник обративши се Лебезјатникову и Раскољникову — она је јектичала, па бива да крв тако појури и загуши. Био сам сведок, недавно, кад нека моја сродница тако чашу и по крви избаци, одједном... Па шта ће се, ипак, умреће таки...

— Овамо, овамо, код мене, дајте је! мољаше Соња. — Ево овде ја живим!... Ето, она кућа, друга одавде... К мени, што пре! што пре! обрађаше се она свима. — Пошаљите по лекара... О, Боже!

Чиновник се нађе при руци, па и чувар припоможе да се Катарина Ивановна пренесе. Унесе је у Соњин стан готово мртву и спустише на постељу. Крв је још текла, али Катарина Ивановна као да се освешћиваше. У собу уђоше у исти мах, осим Соње, Раскољников и Лебезјатников, чиновник и чувар, пошто су прво растерали гомилу светине, од које су их неки допратили до самих врата. Пољечка уведе за руку Кољу и Лењу, који дрхташу и плакаху. Дођоше и од Капернаумовљевих: и он сам, хром и крав, необична изгледа човек са косом и бакенбардима чекињастим и усправљеним; његова жена некако вазда уплашена изгледа, и неколико њихове деце, лица одрвених од непрекидна чуђења, и отворених уста. Намах се међу свима њима појави и Свидригајлов. Раскољников га гледаше задивљено, не схватајући откуда се појавио, и не сећајући се да је био међу светином.

Говораху о лекару и свештенику. Чиновник је истина шапнуо Раскољникову како је лекар сад већ непотребан, али ипак нареди да се по њега пошаље. Оде сам Капернаумов.

Међутим је Катарина Ивановна одахнула, и пренула, крв одишла. Катарина Ивановна гледаше болним, али сталним и проницљивим погледом на бледу и уздрхтану Соњу, која јој брисаше марамом капље зноја с чела; напоследку замоли да је придигну. Усправиле је да седи у постељи, придржавајући је с обе стране.

— Где су деца? упита слабим гласом. — Ти си их, Поља, довела? О, глупаци!... Па, што сте побегли?... Ох!...

Крв је још покривала њене усахнуте усне. Она пређе очима на околно.

— Дакле ево како ти живиш, Соња! Нисам ни једном била код тебе..., бй...

Погледа је са осећањем.

— Изнурили смо те, Соња... Поља, Лења, Коља, одите овамо... Ево, Соња, ево све троје, узми их... из руке у руку... а од мене је доста!... Свршен је бал! Х'а! Спустите ме, дајте бар да умрем покојно...

Спустише је опет на узглавље.

— Шта? Свештеник?... Не треба... Камо вам залишан сребрњак?... Ја грехова немам!... Бог је и без тога дужан да опрости... Он зна како сам ја патила!... Ако и не опрости, не треба!...

Све више и више падаше у немирно бунцање. Каткад се стресе, погледа уоколо, позна тренутно све њих, па одмах губи свест и поново се занесе. Дисала је храпаво и тешко; нешто јој као крчаше у грлу.

— Ја му кажем: „Ваше превасходство!...“ узвикиваше одмарајући се после сваке речи. — Та Амалија Лудвиковна... ах! Лења! Коља! Подбочите се, брже, брже, глисе глисе, паде-баск! Лупај ножицама... Буди грациозно дете...

Du hast Diamanten und Perlen...

Како даље? да се испева...

Du hast die schönsten Augen...

Mädihen, was willst du mehr?...

Па, јест, зар није тако? was willst du mehr, — смишља безјак! Ах, јест, ево:

У долини Дагестана у по врела дана...

Ах, како сам ја волела... Ја сам до обожавања волела ту романсу, Пољечка... Знач, твој отац певао је као женик... О, дни!... Да је испевамо! Али како ће се, како ће се... ето сам и заборавила... подсетите само, како оно?... (Наставиће се.)

УХВЋЕНИ

Тихомир Дукић, — „Шубаран“ позната варалица и коцкар, чију смо слику донели у претпрошлом броју нашега листа, ухваћен је и налази се у рукама престоничке полиције, и за то је престала потреба за тражење његово.

Коста Николић, из Врање, осуђеник нишког казненог завода, за кога смо у прошлости броју нашега листа јавили да је побегао, и том му приликом и слику изнели, ухваћен је, те је престала потреба за тражење његово. УБр. 30789.

СКРЕЋЕ СЕ ПАЖЊА.

Драгутин Кузмановић, из Оклетца, општине стрмовске, пуштен је са робије на коју је био осуђен за више крађа, па кад је у месецу августу ове године пуштен у слободу, није се вратио у родно место, где би се имао подврћи издржању трогодишњег полицијског надзора, већ је некуда отумарао. Драгутину је 17 година, раста средњег, дежмекаст, црномањаст, без браде и бркова. Начелство окр. ужичког актом Бр. 18646 моли све полицијске власти, да именованог Драгутина у случају проналаска подвргну издржању полицијског надзора. УБр. 30787.

Изгубљен печат. — Председник општине каланске, 9 ов. месеца кад је обилазио оправку друма Пирот — Књажевац, идући од суднице до места „Коренатца“, изгубио је печат своје

општине. Печат је са грбом Краљевине Србије, а околу грба изрезано: „Суд општине каланске“. Бојазан је, да је печат ваљен и задржат с намером, да се њиме какве злоупотребе чине; — с тога је начелник среза нишавског актом бр. 12339, на ово скреће пажњу полицијских власти и моли их, да у случају проналаска печат одузму и њему пошаљу. УБр. 31190.

ПОТЕРА

Милан Живковић, звани „Марковчанин“ у месецу новембру ове године, учинио је у Београду крађу новца и побегао незнано где. Управа града Београда скреће пажњу свих полицијских власти и моли их, да Милана у домаћају своје потраже и нађеног управи спроведу с позивом на бр. 31643. Милан је познати кесарош. Нема му више од 20 година, омаленог је раста, дежмекаст и њосав. Дружи се са осталим препреденим коцкарима и варалицама, па се и он усавршио у њиховом — неваљалом и нечасном занату, што је доказ и ова извршена дрска крађа. Ми смо у нашем листу од прошле године већ два пут изнели слику (странице 160 и 223 „Полицијског Гласника“). Тодлике многобројне казне за разне почињене иступе ни мало успеха нису показале и он много обећава. И овога пута износимо његову слику, да тиме полицијским органима послужи као помоћно средство за проналазак овог младог и дрског кесароша и варалице.

Треба имати на уму, да је „Марковчанин“ врло лукав и да је у стању наивније полицијске чиновнике да превари и испод потере да се извуче, јер је тако до сада у неколико случајева учинио.

При спроводу такође треба спроводнику скренути нарочиту пажњу да га добро чува, јер ће све употребити да побегне.

Ш. Хејза поданица белгијска, која је живела у Паризу у улици Св. Мартина бр. 103, побегла је 2 октобра с. г. од свога мужа са Јозефом Демавом или Димовом (Joseph Demavs или Dumas) орнаментистом, и том приликом однела сву уштеду свога мужа.

Сазнало се, да се иста Хејза првих дана месеца децембра нашла у Србији, и да пугује овога пута, под именом: „Леоније Дикезне“ (Léonie Dikesne), или је, узела на себе име Жилете Дарманвиј (Jubiette Darmanville) које је она носила некада као певачица кафешантана.

Хејзи је 27 година, висока, смеђа и има младеж на десном образу, а Демову је 32 године, крупан и плав и има пуне и плаве бркове; — по народности Француз. Управа града Београда актом бр. 31653 моли све полицијске власти да именоване Хејзу и Јозефа потраже и нађене амо стражарно спроведу.

Јован Хери, родом из Аустро-Угарске, по народности Немац, док је служио код Аксентија Голубовића, у јуну месецу ове године удешеним кључем отворио је сандук Јелесија Николића, слуге Аксентијевог и из овога украо и однео: једне нове чакшире — од шајака, једно кратко гуњче — без рукава израђено са гајтанима; сребрн сат са ланцем; пар опанака сарачких; пар сељачких чарапа; и 11 дин. у новцу. Управа града Београда актом бр. 31289 моли полицијске власти да именованог Јована потраже и нађена њој спроведу.

Ђорђе Ж. Николић, тежак из Вељкова, пре десетак дана одвео је Стану, жену Милана Целата из Србова, која је одвојено живела код свога ујака Јована Васиљевића из Вељкова,

па је с њоме некуд отумарао. Ђорђу је 33 године, стаса средњег, косе црне, бркова и браде црних, очију граорастих, уста умерених. Од одела имао је сукневу блузу а панталоне од шарене тканине; на ногама чарапе и опанке.

Стани је 21. година, стаса средњег, косе смеђе, очију плавих. Од одела имала је плаву сукњу и реклу, на ногама чарапе и опанке. Начелник среза неготинског актом Бр. 9977. овим путем моли све полицијске власти, да именоване потраже и пронађене њему стражарно спроведу.

Сретен — Цавра Сретеновић — Јовановић, бивши осуђеник београдског казненог завода, лопов, кесарош и варалица, извршио је још у прошлој години неколико превара у срезу тамнавском (издајући се као учитељ под именом Марко Љубичић) и по потерници од стране власти још није ухваћен. Но како се сазнаје, да је Сретен сада у Бугарској и да је чак у Србију прелазео па се опет тамо враћао, то му поново слику доносимо по којој би га полицијски органи могли лако познати и ухватити, (то исто и за бугарске власти које наш лист држе.) Сретен је родом из Крагујевца; има му 23 година, стаса високог, очију плавих, носа великог и кукастог; у лицу је плав. Моле се полицијске власти, нарочито пограничне према Бугарској, да на Сретена обрате пажњу и на случај проналаска, да га под јаком стражом спроведу начелнику среза тамнавског, с позивом на Бр. 10445/99 или Управи гр. Београда на Бр. 24299 исте године.

Милован Бојовић, финансијски стражар, који је са службом био при царинарници грочанској, побегао је са државним стварима на себи. Управа тамошње царинарнице актом бр. 771. моли све полицијске власти, да Милована потраже и нађеног њој упуте. УБр. 31362.

Непознати лопови, ноћу између 15 и 16 ов. месеца украли су Јоци Петровићу, тежаку из Кусе Вране (околине трске) у кнежевини Бугарској, четири вола, па отерали амо у Србију. Један је во матор 10 година, длаке црне и по мало беле, репа кратког; други је во матор 8 година, длаке сиво-црне, на врату има знак; трећи је во матор 6 година, длаке сиво-црне и четврти матор 5 година, длаке плаве. Начелство окр. пиротског актом Бр. 10265 моли полицијске власти да предузму трагање за покрађом и крадљивцима, и по проналаску стражарно му спроведу. УБр. 31687

ТРАЖИ СЕ

Матилда Енједи, из Новог Сада, која је живела у кући грчко-католичког свештеника Јована Храниловића, онд. потребна је ради извесног саслушања по тражењу Конзисторије у Крижевцима (А. Угарској). Управа града Београда актом Бр. 31727 моли полицијске власти да потраже именовану и о проналаску Управу известе.

ИЗЈАВЕ, ПОРУКЕ И ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА

Из овог броја изостале су две слике које нису могле бити готове због прошлих магловитих дана.

Завршни број „Полицијског Гласника“ за ову годину изаћи ће 31. овог месеца и послаће се претплатницима уједно са овогодишњим регистром.

Због Божићних празника овај број уредништво издаје више са забавном садржином.